

**РИТМИЧКА ГИМНАСТИКА У СРБИЈИ – ОД УСПЕХА ДО СТРАТЕГИЈЕ
„ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА“¹**

Лидија Московљевић

Факултет спорта и физичког васпитања, Универзитет у Београду, Србија

Сажетак

Предмет рада је контекст учесничке и такмичарске, до врхунске ритмичке гимнастике, на простору Републике Србије, посматран и анализиран кроз њену академску заснованост. Овакав сазнајни приступ је генерисан потребом да се на једном месту представе изазови одрживог развоја (стручни, организациони, кадровски и академски), за које се верује, да би њихово решење могло да „одблокира“ такмичарску конкурентност и олимпијску перспективу, да додатно афирмише васпитно-образовни и друштвени значај овог атрактивног и корисног спорта, те да се пут развоја ритмичке гимнастике употпуни сазнањима савремене теорије и праксе. Одрживост ритмичке гимнастике у Србији може бити условљена општим поставкама система и њеним вредностима као спорта и телесног кретања за ширу и ужу корисничку групу, особеностима које проистичу из њене учесничко-масовне и тренажно-такмичарске стране, као и академском подршком интердисциплинарног и мултидисциплинарног оквира сазнања, са закључцима у простору значаја садржаја ритмичке гимнастике на појединку и друштво.

Кључне речи: РИТМИЧКА ГИМНАСТИКА / ОРГАНИЗАЦИЈА / ОДРЖИВИ РАЗВОЈ / СРБИЈА

Кореспонденција са аутором: Лидија Московљевић, Е –mail: lidija.moskovljevic@dif.bg.ac.rs

¹ Интерпретација дефиниције Уједињених нација о одрживом развоју у предмету овог чланка као: Развој који задовољава потребе садашњице, не доводећи у питање потребе будућих генерација у делу васпитног, учесничког и такмичарског (до врхунског спортског резултата) у ритмичкој гимнастици.

УВОД

Ритмичка гимнастика (у даљем тексту РГ) спада у групу уметничких спортова, где преовладавају естетски обликована и изражајна, грациозна кретања и мекоћа покрета (Московљевић и Добријевић, 2018) својствена жени, њеној интуитивности, кретној лирици и експресији, креативно-уметничкој страни њеног бића. Она је јединствен спорт у породици олимпијских спортова, јер се у њему такмиче само жене. Под називом Модерна гимнастика од 1962. године је део гимнастичке породице, под окриљем Међународне гимнастичке федерације (у даљем тексту FIG). Прво светско првенство је одржано у Будимпешти (1963), а Прво европско првенство у Мадриду (1978). Иако је демонстрација групних састава у оквиру спортске гимнастике, била на Олимпијским играма (у даљем тексту ОИ) у Мелбурну (1956), ипак, РГ постаје пуноправан члан олимпијског програма од ОИ у Лос Анђелесу (1984) у индивидуалним такмичарским дисциплинама, односно у групним такмичарским дисциплинама на ОИ у Атланти (1996). Дакле, „ритмичарке“ се такмиче у два различита програма и то, појединачно и у групном саставу (5 гимнастичарки). Такмичарски састав се одвија у дефинисаном простору и ограниченом временском трајању, током кога се преплићу кретања телом у форми гимнастике–полуакробатских, плесних, балетских елемената и манипулативних вештина реквизитима (вијача, обруч, лопта, чуњеви, трака), међусобно повезаних музиком (Московљевић и Добријевић, 2018; Leandro, Palmeiro & Arce, 2017; Sierra-Palmeiro, Bobo-Arce, Pérez-Ferreirós, & Fernández-Villarino, 2019). Такмичарски састав оцењује два панела судија, и то: панел Д, задужен за одређивање броја и вредности тежина (тежине телом, тежине реквизитима и динамички елементи са ротацијом) и панел Е, који оцењује технику извођења (артистика и техничке грешке).

У ширем друштвеном контексту, РГ је препознатљива као спорт намењен искључиво девојчицама и девојкама. Међутим, чињеница је да је процес равноправности полова у свим сферама живота, па и у спорту, присутан, те се од почетка 21. века, спорадично, одвијају поједина такмичења у РГ у конкуренцији мушкараца, у овом, донедавно јединственом спорту за жене (Московљевић и Добријевић, 2018; Московљевић, 2013). Међународна гимнастичка федерација званично признаје само РГ у конкуренцији жена.

Свуда у свету, па и у Републици Србији, садржаји РГ се промовишу, развијају и примењују као учеснички (масовни) и такмичарски спорт. Њена, плесна и нарасе високо координисана кретања тела и манипулација реквизитом су препозната и у њиховом васпитном значају, због чега су интегрисани у Програм физичког и здравственог васпитања у основној и средњој школи, са ученицима оба пола (Московљевић и Добријевић, 2018; Службени гласник Републике Србије 1991, 2004, 2017). У складу са наведеним вежбовним (моторичко учење) и васпитним бићем (социјално, здравствено, афективно учење...), одрживост РГ из наслова овог чланка је условљена: а) општим поставкама система и вредностима РГ као спорта и телесног кретања за ширу и ужу корисничку групу; б) особеностима РГ које проистичу из њене учесничко-спортско и тренажно-такмичарске стране и в) академском подршком интердисциплинарног и мултидисциплинарног оквира сазнања са закључцима у простору значаја садржаја РГ на појединку и друштво. Сходно томе, **предмет рада** је контекст учесничке и такмичарске, до врхунске ритмичке гимнастике, на простору Републике Србије, посматран и анализиран кроз њену академску заснованост. Овакав сазнајни приступ је генерисан потребом да се на једном месту представе изазови одрживог развоја (стручни, организациони, кадровски и академски), за које аутор верује да би њихово решење могло да „одблокира“ такмичарску конкурентност и олимпијску перспективу, да додатно афирмише

васпитно-образовни и друштвени значај овог атрактивног и корисног спорта, те да се пут развоја РГ употпуни сазнањима савремене теорије и праксе. **Циљ рада** је да се на експланаторни и прескриптивни начин појасне: а) идентификовани чиниоци одрживог развоја ритмичке гимнастике у Републици Србији, б) чињенице од значаја за целовитост сагледавања како учесничко-масовне, тако и тренажно-такмичарске стране бића ритмичке гимнастике и в) континуалне промене кроз процес учења, како актера РГ, тако и академске заједнице. Стога, **проблем рада** припада изазовима одрживости РГ у Републици Србији, кроз конкретизацију чињеница и чинилаца њеног биомоторичког, психо-социјалног, здравственог, уметничког, тренажно-такмичарског, васпитног и организационог контекста.

РИТМИЧКА ГИМНАСТИКА У ДРЖАВНО-ПОЛИТИЧКОМ И ДИСКОНТИНУИТЕТУ НАЦИОНАЛНОГ СИСТЕМА СПОРТА

Развој ритмичке гимнастике у Србији, прво као физичке активности, а потом и спортске гране, могуће је сагледати у контексту већег броја чинилаца, од којих су, за предмет овог рада, најважнији они који припадају изградњи националног система спорта.

После Другог светског рата бригу о спорту, у Југославији, преузео је Фискултурни савез Југославије (у даљем тексту ФИСАЈ). Организована је једна кровна политичко-спортска организација састављена од Комитета за фискултуру Владе Федеративне Народне Републике Југославије и Фискултурног савеза Југославије. На II форуму ФИСАЈ-а, одржаном 1948. успостављена је нова организација за остваривање свестраности грађана - Гимнастички савез Југославије (у даљем тексту ГСЈ). Проблеми са којима се суочавао државни, политички, омладински, синдикални, као и врх антифашистичке организације жена, а који се тицао ограниченог прихватања физичке културе и вежбања међу грађанима тадашње државе, покушао се разрешити новом организацијом, која је требало да обезбеди развој свестраности код становништва, али не и да се бави питањима такмичарског – гимнастичког спорта, какав разумемо и негујемо данас. За спортску страну је био задужен Савез за спортску гимнастику. Гимнастички савез Југославије била је организација задужена за опште физичко образовање (ОФО), која је 1952. преименована у Савез за телесно васпитање „Партизан”.

Програми тадашњег ГСЈ подразумевали су многобројне, и из различитих спортова преузете вештине и дисциплине (трчања, пливање, бацања, скијање). Циљ ове организације је био да се направи особен и јединствен модел вежбања Југословена. Претходни модели организације физичке активности, у сврху свестраности, су пропали (Фискултурна значка), и били напуштени. Разлог томе је недостатак кадрова, простора, програма, али, пре свега интересовања грађана за прописане форме физичке активности. Реализација мисије ГСЈ из периода педесетих година прошлог века, није била могућа без кадрова, а први ослонац су били кадрови „Сокола”, система организовања и вежбања, са којим су тадашње државне, политичке, образовне и власти физичке културе, идејно, организацино и политички раскинули. Остаци „Сокола”, уз остале „реакционе” (уз угла нове власти) организације физичке културе, су распуштене, а сва имовина предата новим спортским друштвима или Југословенској народној армији, потписом Александра Ранковића (Мијатов, 2019). Ипак, под кровом ГСЈ, учитељи и наставници телесне културе, школовани у европским школама за уметничка кретања, плес и естетску гимнастику, чланови соколских гимнастичких друштава, реализовали су идеју гимнастике, као и оне форме вежбања које данас називамо спортска гимнастика и ритмичка гимнастика.

Гимнастички савез Југославије и притајена идеологија кадрова соколства

Са соколским покретом предратне Југославије, прекид је, званично, био потпун. Велики број соколског кадра је био искључен из нове физкултуре, а на њихово место дошли су махом омладински и партијски руководиоци, чије је „познавање тих проблема било минимално”. Кадрови „Сокола” су истрајавали и услед слабије контроле партије над спортским друштвима, успевали да своје соколске погледе на спорт и даље очувају (Мијатов, 2019).

Соколски вежбачи су у соколским друштвима радили као учитељи гимнастике (предњаци), а истовремено су у школама постављани као наставници телесног васпитања. Тако се региструје и постављање Ангелине Петровић, соколског вежбача и инструктора, на место наставника спортске гимнастике на Државном институту за физкултуру (у даљем тексту ДИФ). Веза између вежбовне и учитељске стране чланова „Сокола” може се препознати у циљевима Београдског друштва за гимнастику и борење, које је формирано још далеке 1882. и које је као један од циљева одредило да „спрема учитеље гимнастике, будуће наставнике физичког васпитања” (Јухас, 2018). Послератне власти и организација спорта дефинишу нову мисију спорта и оријентишу се на масовност и свестраност. Тако, уз наглашену идеологију партијског и политичког врха, организују се масовни наступи у виду слетова. Основу вежбања на овим манифестацијама су чиниле гимнастичке, ритмичке и плесне вежбе које су укључивале велики број деце и омладине широм земље. Ипак, након оцене лоше физичке спремe учесника слета 1947, донета је одлука о оснивању Гимнастичког савеза Југославије са претходно истакнутом мисијом.

Зарад превазилажења кадровских проблема, основане су средње физкултурне школе и Државни институт за физкултуру. Оне су део првог Петогодишњег плана, и у делу кадрoвске политике у спорту. Требало је оспособити 2.870 кадрoва са средњом школом и њих 580 са високом школом. На крају Плана, идеја је била да се задовоље 20% потреба у спортским друштвима и 30% потреба у школама (Мијатов, 2019). У оквиру поменутих институција, од почетка, своје место налазе плесне теловежбовне активности (Народни фолклор и Музичко образовање у средњим физкултурним школама), као и Народни плес и ритмика на ДИФ-у. Први облици плесног, естетског и ритмичког у гимнастици на ДИФ-у, појавили су се првенствено, захваљујући професорки Милицы Шепи. Она је посебну склоност изражавала према овом виду гимнастике и примењивала их је на курсевима које је организовала и примењивала већ 1936. кроз рад у соколској организацији, потом Школи за телесно васпитање, а касније и ДИФ-у. Сматрала је овај вид вежбања веома важним делом телесног васпитања жена, који има вишеструки значај не само на њен физички, већ и психички развој. Поштовала је принцип естетске/ритмичке гимнастике – усмереност ка здравом, корисном и лепом, и преносила га у свом наставничком раду и едукацији, не само наставницима и стручним радницима, већ и студентима ДИФ-а и касније Факултета за физичку културу, подстичући их да лепоту садржаја РГ приближе деци и омладини (Котуровић, 1990). Била је и начелница у Гимнастичком савезу Југославије. Може се рећи, са данашњег академског становишта, да је Милица Шепи била визионар, јер су њене идеје опстале до данашњих дана којим се руководе и садашњи наставници РГ на Факултету спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду. Историјски гледано, још једна жена, пореклом из Београда, је значајна за постављање теоријских и практичних темеља РГ у Србији, као самосталне спортске гране и као предмета изучавања на ДИФ-у (Мандарић и Московљевић, 2019). То је Магдалена Мага Магазиновић. Имала је визију жене као комплексне личности, сматрајући да вежбање РГ може од жене створити одговорну, образовану и самосвесну особу, као део „хармоничног васпитања целог

човека” (Шантић, 2000). Сагледавајући спортску страну ритмичких, гимнастичких и плесних вежбања, она се претачу у спорт који своју промоцију има на Првом светском првенству у модерној гимнастици у Будимпешти (1963), на којем су учешће узеле и југословенске ритмичарке које су биле из Београда (Србија).

Од модерне преко ритмичко-спортске до ритмичке гимнастике

Ритмичко-спортска гимнастика (у даљем тексту РСГ) је у раздобљу од 1948-1992. својим резултатима допринела укупној афирмацији гимнастике у тадашњој држави. Од 1997. до данашњих дана, назив РСГ мења се у Ритмичка гимнастика (Московљевић и Добријевић, 2018). Иако веома турбулентне деценије у развоју једне државе, могло би се рећи да су, што се тиче развоја РГ, то биле деценије напретка, „златне” 80-те и 90-те године 20. века, које су резултирале највећим такмичарским успехом ове спортске гране у Србији. Чињенице да је, највећи број чланица репрезентације Југославије био из Србије, а по једна до две гимнастичарке из Словеније и Хрватске, и да су државни прваци по категоријама, такође биле доминантно српске ритмичарке, говоре о „методичкој снази” клубова тадашње Србије.

Милена Рељин, је најуспешнија југословенска и српска ритмичка гимнастичарка икада. Била је репрезентативка Југославије од 1979-1989. године. У врху светске ритмичке гимнастике била је пуних 10 година (1981-1989). Учесница је финала турнира у РГ на ОИ у Лос Анђелесу (5. место у вишебоју и учесница финала по реквизитима) и 1988. у Сеулу (9. место у вишебоју и учесница финала по реквизитима). Такмичила је на пет светских и четири европска првенства, два светска и једном европском купу, на којима је увек била пласирана у топ 20 најбољих такмичарки. Наступ Милене Рељин у финалу најзначајнијих такмичења говори, не само, о недвосмисленом врхунском таленту, већ и о ефикасности организације која је успела да препозна, развије и подржи таленат до врхунског резултата, односно да се кроз рад са врхунским спортистима и сама мења. Те промене је препознала и ФИГ-а, која је организацију I светског купа поверила Београду (1983) и XIV светског првенства Сарајеву (1989). Ова такмичења су омаж југословенској РГ, од стране ФИГ, за развој, организацију и постигнуте спортске резултате. Након такмичења у Сарајеву следе године током којих долази до смене генерација и период током кога је било неопходно потврдити вредност и конкурентност РГ у новим друштвено-политичким околностима. Због спортских санкција спорту СР Југославије, у тиму „Независних спортиста”, на ОИ у Барселони (1992), нашу земљу су представљале Радоњић Кристина и Милак Мајда, ритмичарке из Београда (Србија). Судија на овим Играма је била Лепа Радисављевић, професор Ритмичке гимнастике, на тадашњем Факултету физичке културе Универзитета у Београду. Ово је било последње учешће ритмичарки Србије на олимпијским играма!

Период од ОИ у Барселони до друштвених и политичких промена у Србији (октобар 2000), у смислу праћења трендова, самим тим и конкурентности српских ритмичарки, пратио је велики број фактора који су усложњавали рад организације и сам прогрес резултата. Због тога, РГ није се задржала на претпоставкама одрживог развоја (у односу на успех српских такмичарки до ОИ у Барселони), иако се региструје „хронична борба“ стручњака да не дође до „замирања” и нестанка ове спортске гране.

Организационо и лидерско прилагођавање ритмичке гимнастике

Бројни су разлози довели до тога да у првим деценијама 21. века, у Републици Србији, гимнастички стручњаци дођу у позицију да размишљају о стратегији за ревитализацију и подизање

конкурентности РГ. Државна независност Републике Србије установљена је 2006. године. Исте године, ФИГ је потврдила Гимнастички савез Србије (у даљем тексту ГСС) као националну спортску организацију задужену за афирмацију и развој гимнастичких грана у Републици Србији. У оквиру ГСС функционише и ритмичка гимнастика као спортска – проолимпијска грана. Од тог тренутка, српски спорт је након година проведених унутар три државе (СФРЈ, СРЈ, СЦГ), почео да функционише и да се развија по систему националног спорта. Од 2002. у Србији, поред постојећих гимнастичких клубова који су постојали и у време бивше Југославије („Палилула”, „Раднички”, „Партизан-Сењак” и др.) почињу да се отварају нови, и са позиције разумевања нових односа у спорту Србије, комерцијални клубови, који у великој мери доприносе развоју РГ као учесничког-масовног спорта. Клубови РГ своје приходе остварују путем чланарина, донација или спонзорстава, што је у нашем друштву, финансијски недовољно за развој спорта у његовим учесничким и такмичарским изазовима. Иако би се могло говорити о већем учешћу и масовнијем одзиву девојчица, из године у годину, ипак, већи број клубова, спортисткиња, тренера, судија, није аутоматски довео до веће конкурентности РГ на међународној сцени. У одговору на чињенично стање, важно би било анализирати факторе развоја овог спорта у 21. веку.

РИТМИЧКА ГИМНАСТИКА – ОД ОПШТЕ ПОСТАВКЕ ДО ПОСЕБНОГ САЗНАЈНОГ КОНТЕКСТА

Ритмичка гимнастика у контексту спорта 21. века

Опште поставке од значаја за разумевање и афирмацију спорта у 21. веку налазе се у документима националних, регионалних и међународних институција и политичких организација. Определујуће идеје за разумевање места, улоге и значаја спорта, у функцији развоја појединца и друштва уопште, налазе се у документима спортског покрета. Визија развоја спортског покрета и олимпизма садржана је у агенди крунске спортске организације у свету, Међународног олимпијског комитета (у даљем тексту МОК) (www.ioc.com). Анализом садржаја докумената МОК-а може се уочити генерална тежња сталног надилажења улоге и мисије спортског покрета и олимпизма, у веку интензивних и брзих промена човечанства. Документа су надградња ставова о улози спорта и олимпизма зацртаних у оснивачким полазиштима (Радојевић, Грбовић и Јевтић, 2019). Она одсликавају развој током прошлог века, односно, у њима су садржани хронични изазови спортског покрета и олимпизма, као и потрага за одговорима на свевременске теме, као што су:

1. изазови МОК-а и целокупног спортског покрета и олимпизма о месту и улози спорта у културном (цивилизацијском) развоју, промоцији спорта у друштву, као и у очувању његовог легата;
2. питања значајна за утицај спорта у креирању „активног друштва”, учешће жена, деце и старих у спорту...;
3. тенденције у ширењу капацитета спорта у образовању младих и стицању пословних вештина за 21. век, као и у значају спорта на развој локалне заједнице;
4. недоумице у вези са спортском и професионално-радном каријером спортиста.

Последњем наводу Радојевић и сарадника (2019), са позиције циља овог рада, требало би додати и развојни рад ФИГ, који је определујући за развој овог спорта и који је усредсређен на низ области које укључују и (www.fig-gymnastics.com):

- питање професије спорта и занимања тренера, са циљем побољшања знања, вештина и капацитета не само тренера, већ и судија, званичника, лидера и администратора. Посебно је

значајан рад на предефинисању пута развоја тренера за одговоре на васпитно-образовне, друштвене, здравствене, тренажно-такмичарске и изазове иновација, на којима се заснивају постигнућа у РГ као олимпијском спорту;

- пружање подршке националним гимнастичким федерацијама у развоју и њиховим напорима да успоставе РГ као значајну спортску грану у својим земљама;
- повећавање броја девојчица које се баве РГ.

Ритмичка гимнастика у Србији – Нацрт развојног пута

Анализа развоја и значаја спорта и/или појединих спортских грана, па самим тим и РГ унутар националног система спорта и друштва се најчешће ради кроз међународну конкурентност такмичарског резултата. Сходно томе, у документу „Национална категоризација спортских грана”, гимнастика (све форме гимнастичког спорта) је разврстана у другу категорију (Службени гласник, 2017). Ипак, за разумевање места, улоге и вредности спорта и појединих спортских грана у 21. веку, опортунитет је анализа у односу на наведене генерализације спортског покрета и олимпизма. Стога, сазнајни пут о месту, улози, значају РГ, треба да исходује одговорима на недоумице и изазове контекста, којима се гради одрживост овог спорта у Србији, а међу којима су, за потребе предмета овог рада, изабрани:

- културно-вредносни контекст сагледан кроз васпитно-образовни, друштвени и уметнички значај РГ;
- такмичарски контекст или развој националног резултата и његова међународна конкурентност;
- контекст националне организованости и ефикасности;
- контекст људских и материјалних ресурса на којима се постављају циљеви и остварују планови (укључује стручне кадрове, надарене спортисте, судије, спортске функционере, истраживаче...);
- пословни контекст који води до економске одрживости.

Када је у питању РГ и разумевање тренутног, али и будућег стања њеног развоја, важно је да се сваки од претходно наведених контекста нађе у анализи која треба да исходује оценом учешћа и значаја у њеној одрживости. Ипак, како је то и развој РГ у међународном оквиру показао, кровни, или онај који има капацитет да повеже претходно наведене контексте, је контекст иновација или капацитета РГ за иницијативе и иновације у свим просторима њеног бића.

Културно-вредносни контекст ритмичке гимнастике кроз образовни систем Републике Србије

Културно-вредносни контекст РГ може се посматрати кроз значај и улогу примене програмских садржаја ове физичке активности у општој и самој физичкој култури, са ефектима на културну антропологију која изучава, између осталог, вежбање са културним и особним националним наслеђем. Ова претпоставка се ослања на успон културе телесности, али и због пораста друштвеног значаја спорта, односно, успех у спорту постао је друштвени успех (Копривица, 2018).

Ритмичка гимнастика, као вид физичког вежбања, пружа велике могућности за формирање широког обима кретних умења и спектра вештина телом и реквизитима, повезаних са музиком (Московљевић и Добријевић, 2018). Из тог разлога, садржаји ритмичке гимнастике нашли су се у Програму физичког васпитања у основним школама Републике Србије. Чињеница је да би

поменути садржаји, примењени на одговарајући начин, могли да се примењују и са децом предшколског узраста, јер се показало да ритмичке структуре кретања, повезане са одговарајућом музиком, играју значајну улогу у подстицању учења и развоја моторичких вештина код деце овог узраста (Zachoroulo, Tsarakidou & Derri, 2004). Професорка Милица Шепа је указивала: „...да би неговање музичко-ритмичког, повезано са кретањем, требало спроводити од најранијег детињства, али на одговарајући начин према детету и да то треба радити у склопу предшколског физичког васпитања...” (Котуровић, 1990).

Како би се нагласила афирмативна страна ритмичке гимнастике, како у систему спорта, тако и у физичком васпитању и рекреацији, првенствено треба изложити аргументацију тврдње да се она може сматрати базичном спортском граном, заједно са спортском гимнастиком, атлетиком и пливањем (Јевтић, Радојевић, Јухас и Ропрет, 2011) и програмским садржајем који се од најранијег детињства може примењивати, као физичка активност, са децом оба пола.

Ритмичка гимнастика се заснива на разноврсним формама кретања у различитим кинематичким и биодинамичким условима и располаже великим обимом средстава за примену поменутих форми кретања (Московљевић и Добријевић, 2018), чиме се омогућава утицај на повећање адаптивних и стваралачких способности деце, са широким спектром трансфера научених вештина у неком другом спорту (Palmer, 2003).

Програмске садржаје РГ могуће је реализовати у узрасту у којем код деце постоји жеља за тим видом кретања и у којем је таква композиција и координација кретања стимулативна и омогућује достизање правовремених промена на нивоу антропомоторичких способности деце (Московљевић и Добријевић, 2018; Јевтић, Радојевић, Јухас и Ропрет, 2011).

Анализом програма физичког и здравственог васпитања Републике Србије (Анђелић, 2020), уочава се, да би се садржаји РГ, поред планиране/утврђене примене, могли користити на часовима физичког васпитања у сврху преноса културних вредности, као и развоја антропомоторичких способности, пре свега координације, успостављања правилног држања тела, учења технике природних облика кретања (гимнастичко ходање и трчање, положаји на тлу, замаси, учења равнотежних положаја, окрета, оријентације у простору и др.). Све кретне структуре у РГ у својој основи имају захтев за постављањем и вођењем тела кроз биомеханички и физиолошки правилан кретни акт, те се континуираном применом ритмичких вежби може утицати на стварање трајне навике за добрим држањем тела, што уједно доприноси и бољем квалитету живота уопште (Московљевић и Добријевић, 2018).

Вежбање уз музику, код деце предшколског и школског узраста, представља један од бенефита РГ, јер тако часови физичког васпитања могу постати забавни, инспиративни, креативни (Московљевић и Добријевић, 2018). Код девојчица, адекватним садржајима РГ утицало би се на грациозност, елеганцију и мекоћу покрета, који су карактеристични за женски пол (Московљевић и Добријевић, 2018). Увођењем обавезних програмских садржаја РГ првенствено за девојчице, кроз наставу ФВ, од 1-8. разреда основне и девојке од 1-4. разреда средње школе, стварала би се основа за трансфер вредности РГ на квалитет живота жене за будућност, као вредносне категорије једног друштва. Такође, истиче се значај развијања естетичке компетенције код ученика, како за уметност, тако и за друге садржаје унутар друштва (www.razvionica.gov.rs). Процесом примене активности РГ, код ученика се може развијати способност да препознаје и тежи лепоти сопствених покрета и кретања, да креативно решава моторичке задатке и кроз покрете уз музику изражава емоције, као и да препознаје естетичке елементе спортских достигнућа (Анђелић, 2020; Московљевић и Добријевић, 2018; Службени гласник Републике Србије, 2017). Примена

адекватног ритмичког вежбања уз музику са децом оба пола кроз часове физичког и здравственог васпитања, позитивно би утицало на развој општег антропомоторичког статуса деце, на утемељење и стварање позитивних ставова према целоживотној физичкој активности, као вредносних категоријама једног друштва.

Такмичарки контекст ритмичке гимнастике у систему спорта Србије

Иако се највећи број деце, у Србији, налази у учесничком спорту, овај ниво спортског учешћа је изузетно значајан, јер исти окупља велики број девојчица. Учесничко вежбање је од 2002. у Србији веома популарно међу девојчицама и девојкама, због чега се велики број родитеља опредељује за укључивање деце у РГ, јер препознаје њене вредности у општем васпитању (Добријевић, Московљевић и Милановић, 2015). Из учесничке РГ, клубови путем ране идентификације надарености, могу преусмерити девојчице ка категорисаним такмичењима. То свакако није велики број девојчица, с обзиром да се клубови суочавају са недовољним и неодговарајућим материјално-техничким условима за спровођење тренинга. Наравно, не смеју се занемарити ни други чиниоци, пре свега, у делу структуре кадрова и именоване визије, самим тиме и одређене мисије клуба. Колико је важно трагати за надаренима међу учесницама, толико је, ако не и важније, трагати за талентованим тренерима међу ограниченом броју заинтересованих (Радојевић и сар., 2019).

На преласку ка такмичарској страни РГ, пут сазнања и доношење закључака по предмету овог рада мора кренути од општег (РГ у олимпијском програму и документима Техничког комитета FIG за ритмичку гимнастику – у даљем тексту ТКРГ), ка посебном простору сазнања, као што је ритмичка гимнастика у Републици Србији. Међународна гимнастичка федерација (FIG), као врховно управљачко тело за гимнастички спорт, залаже се за модел основног стандарда управљања развоја свих облика гимнастике широм планете (гимнастика за све, мушка и женска спортска гимнастика, ритмичка гимнастика, трамполина, аеробик, акробатика и паркур). Кроз пример њене структуре и процесе развоја и напредовања, дају се позитивне смернице националним гимнастичким савезима, па и Гимнастичком савезу Србије (у даљем тексту ГСС), као једној од 148 чланица FIG. Она перманентно тежи јачању или побољшању својих правила и прописа, како би се прилагодили тренутним изазовима у којима живимо (www.fig-gymnastics.com). Поменута визија требало би да се нађе у мисији и вредносном оквиру ГСС, па самим тим и Стручног одбора ритмичке гимнастике (у даљем тексту СО РГ).

Међународна гимнастичка федерација (основана 1882) је најстарија међународна спортска организација и партнер олимпијског покрета од Првих игра модерног доба (1896). На Олимпијским играма у Москви (1980) домаћини су челницима Извршног одбора МОК-а, приказали спорт који је настао на њиховом простору и у којем су имали најбоље гимнастичарке света. У наредним корацима је донета одлука да, РГ уђе у олимпијски програм и постане један од олимпијских спортова.

Технички комитет за ритмичку гимнастику ФИГ (у даљем тексту ТКРГ), континуирано, по олимпијским циклусима, ради на ажурирању Судијског правилника, на основу којег се врши оцењивање сложености вештина телом и реквизитима, артистике и прецизности извођења индивидуалних и групних такмичарских састава (Sierra - Palmeiro et al., 2019). Сходно томе, анализа коју врши ТКРГ након олимпијских игара, као исходишта четворогодишњег развоја и стремљења поменуте комисије, може се сматрати сврсисходним у правцу разумевања динамике и тенденције развоја у светској РГ (Leandro et al., 2017). Техничка комисија је отворена за мишљења

стручњака РГ из целог света, који могу своја позитивна и негативна запажања у претходном циклусу да предоче ТК и предложи одређене измене или допуне. Правилник ФИГ је „речник”, „буквар”, водећи документ који усмерава развој врхунске РГ (односи се на категорије јуниорки и сениорки „А” ниво). Овим основним документом се ТКРГ, као највише стручно тело, обраћа стручној јавности и усмерава развој РГ, прописује правила којих се мора придржавати светска гимнастичка породица. Правилници за млађе категорије (млађе пионирке, пионирке и кадеткиње), за различите нивое такмичења, према квалитету гимнастичарки, остављени су на јурисдикцију националним савезима. У Србији, за поменуте категорије, постоји три нивоа такмичења („Ц”, „Б” и „А”), са прилагођеним правилницима, према утврђеним програмима технике елемената телом и реквизитима, којима девојчице одређеног узраста морају овладати и којих се морају придржавати сви клубови РГ. Ипак, у односу на праксу ТКРГ, континуиране суштинске анализе и установљење програмских докумената, од значаја за развој такмичарки и тренера различитих узрастних категорија и нивоа, нису реалност у Србији. Другим речима, нема дубинског промишљања о претпоставкама будућег развоја, јер недостаје руковођење овим процесом од националног нивоа ка клубовима.

Очито је да је ТКРГ одређује правила развоја РГ кроз бодовну скалу тежина телом и тежина реквизитима, артистичку и извођачку компоненту састава, који се припремају за сваки олимпијски циклус, али се могу мењати и током истог (Palmeiro et al., 2019; Agopyan & Örs, (2019); Batista, Garganta, & Ávila - Carvalho, 2019; Trifunov i Dobrijević, 2013). Постоје слагања да је овај правац деловања кроз олимпијски циклус и ОИ довео до тога да РГ, из њеног првог или мелиоративног периода развоја (трагање за бићем и самодетерминацијом у свим просторима тренажно-такмичарске, сазнајне и организационе субструктуре), пређе у фазу у којој егзистира као функционална целина - „алгоритам” којим се гради такмичарски резултат и атрактиван спорт, који се разврстава у „Prime Event” догађај на ОИ, што значи да су високо оцењени од релевантних спортских структура, али и од стране публике и гледалаца („Prime Event” су и финала у атлетици, пливању, кошарци, отварање и затварање игара...). Као и сваки други, тако и „алгоритам” РГ обједињује чиниоце којима се гради резултат. Унутар њега су спектакуларне иновације у виртуозности техника телом и реквизитом, како у појединачним вештинама, тако и у укупним спортским перформансама, али и естетска, артистичка страна такмичарских састава, као и објективност суђења.

Ритмичка гимнастика је комплексан спорт, који захтева висок ниво просторно-временске координације, равнотеже, симетризације и диференцијације покрета, координацију у ритму и темпу, што заједно чини специфичну координацију, која представља индикатор талента при селекцији у РГ (Di Cagno, Battalia, Fiorilli, et al., 2014) и витални део тренинга, неопходан у припреми за такмичења. Према критеријумима за бодовања тежина за олимпијски период од 2013. до 2016. године, група кинеских аутора је извршила детаљну анализу тежина такмичарских састава и утврдила да, стално прилагођавање правила доводи спортисткиње и њихово окружење до потешкоћа у одговору на постулате развоја РГ, јер су они испуњени захтевима, као што су „супер високо, супер лепо, супер узбудљиво, супер окретно, супер стабилно”...Састав мора да има оптимизован избор тежина, уметничку вредност, допадљиву експресију, која води ка јединственом естетском узбуђењу. Кореографија састава мора да употпуни читав такмичарски простор, да буде испуњена динамиком кретања уз разноврсну манипулацију реквизитима. Уједно, она мора да испуни и захтев за прецизно извођење обавезних тежина телом (Wang, Lu, & Sun, 2013). Другим

речима, карактеристике РГ и постизање врхунских резултата се одвија кроз иновације које воде до савршенства такмичарских састава.

Да би се неки национални систем РГ кретао ка међународно конкурентном, такмичарски састав мора бити у складу са тренутним захтевима Правилника, уз разумевање његових трендова у простору развоја специфичне моторичке подршке. Да би вежбачице, својим телима, могле да изводе максималне амплитуде одређених тежина у форми скокова, равнотежа, окрета и полуакробатских елемената, посебно је мериторан ниво развоја координационих способности, снаге и брзине, специфичних за РГ (Donti, Bogdanis, Kritikou, Donti, & Theodorakou, 2016; Douda, Avloniti, Kasabalis, & Tokmakidis, 2007; Jastremskaia & Titov, 1999). Дакле, истраживања показују да се у тренажном процесу ритмичарки мора, паралелно са развојем технике, радити на физичкој припреми и развоју специфичних моторичких способности (Moskovljević, Radisavljević, & Dabović, 2009). Анализа врхунских такмичарских састава је показала да велики број ритмичарки широм света, различитог нивоа извођења, генерално има тренд извођења истих тежина телом у својим такмичарским саставима, што указује на мали недостатак разноврсности у избору елемената телом, којима се граде тежине у скоковима, равнотежама и ротацијама (Agopyan & Ors, 2019; Batista et al., 2019). Оно што у савременој РГ обезбеђује међународно респектабилан резултат су такмичарски састави који се издвајају по иновативним, разноврсним тежинама реквизитима и њихова повезаност са тежинама телом, елементи ризика (DER) који се приказују кроз маштовита висока избацивања и хватове реквизита, као и јединствени уметнички израз састава и прецизност извођења, без, или са што мањим бројем грешака (Leandro et al., 2017; FIG – Code of points, 2017). Управо су то чиниоци у „алгоритму” успешности који праве разлику између изједначених техничких тежина гимнастичарки. Разумевањем ових трендова, стварају се и стратешки предуслови за тренажни контекст и такмичарску одрживост РГ, а то је учење великог броја разноврсних техничких елемената – тежина у погледу кретања тела и руковања реквизитима (Добријевић, Московљевић и Пуреновић-Ивановић, 2019) и рад на кореографској и физичкој припреми (Карпенко, 2003; Jastrjemskaia i Titov, 1999).

Филозофија развоја и начин спровођења политике ТКРГ, могао би да се, у прилагођеном виду, примењује на нашим просторима, где би тренери, судије и други стручњаци, на крају текуће године, упућивали своја стручна запажања СОРГ ГСС, који би на основу тих сазнања и генералних упутстава од ФИГ, припремао стратегију за наредну такмичарску годину. Приметно је да се у српској РГ не одвија перманентна стручна комуникација између СО, односно недостају јавни позиви тренерима, судијама, клубовима, кореографима..., да отворено изнесу своје мишљење о квалитету, резултатима, ефектима рада и напредовања српске ритмике на свим нивоима, од учесничке до врхунске. Такође, требало би да шира стручна јавност буде упозната са критеријумима за избор такмичарки, тренера и судија који ће представљати Србију на међународној сцени. У контексту наведеног, може се приступити оцени унутрашње ефикасности СОРГ ГСС, чиме би се дошло до закључка о степену организационе инертности и такмичарској конкурентности, у процесу одрживости РГ у Републици Србији.

И поред недовољних материјално-техничких услова за спровођење тренажно-такмичарског процеса у Србији, тренери са највишом „црвеном” тренерском лиценцом (9 тренера у 2020), изузетно стручно раде са најквалитетнијим ритмичаркама на њиховом путу развоја до врхунског резултата. Поставља се питање маргине, бодовног скоранакон којег ће се такмичарски састав сматрати перспективним за врхунски резултат. Овај други, дакле врхунски, је одређен расписом или критеријумима за дато врхунско такмичење (светско првенство, ОИ, европско првенство). Оно

што је приметно је то, да не постоји стратегија поменутог процеса евалуације на националном нивоу, већ се тај процес спортске мисије, националне организације, ка врхунском спортском постигнућу одиграва само унутар клубова.

Тренери, кроз облике/видове формалног, неформалног и информалног образовања прате трендове развоја РГ у свету. Иако се често помиње констатација да Србија има талентоване девојчице, поставља се стручно питање: Зашто се не постижу бољи резултати, како они у учесничком, тако и они у такмичарском простору? Одговор би се могао наћи у парадигмама развоја резултата: (и) правовремености отпочињања вежбања, (и) физичкој описмењености, (и) комплементарним ефектима других форми физичке активности, (и) довољности броја тренажних сати у спортским салама (и) тренери и друге професије. Ово су само неки, али не и усамљени разлози што српске гимнастичарке у индивидуалним саставима (и групним саставима), не остварују боље резултате и имају дисконтинуитет наступа комплетне репрезентације на међународној сцени. Остали услови, које наше гимнастичарке немају, а потребни су за планирање постизања врхунског резултата су и: опрема за брз опоравак после тренинга, посебна медицинска нега, присуство читавог тима стручњака у окружењу спортисткиња (психолог, нутрициониста, физиотерапеут, тренер-кореограф, балетски педагог, кондициони тренер-специјалиста за РГ), прилагођен програм образовања и школовања (наставак школовања након прекида услед спортских обавеза) и/или професионална оријентација након завршетка спортске каријере.

Тренерска организација

Међународна гимнастичка федерација, у оквиру стратегије „Едукација & Развој”, промовише потпрограм „FIG Academy Programme”, усмерен према образовању тренера и судија. Овај програм садржи три нивоа усавшавања тренера националних федерација. Семинари трају седам дана са распоредом од 1/3 теоријских и 2/3 практичних предавања. Предавачи су експерти за дати методички и тренажни ланац. На основу резултата похађања академије, ФИГ је оставила националним савезима да одреде ниво тренерске лиценце завршеним полазницима (www.fig-gymnastics.com). У Србији је у 2019. био регистрован 81 тренер ритмичке гимнастике и то: 11 са црвеном лиценцом (од тог 3 заслужна тренера), 16 са плавом, 24 са жутом и 30 са белом лиценцом. Чињеница је да Стручни одбор РГ ГСС годишње организује минимум по два тренерско-судијска семинара, којима се потврђују лиценце, као и да ови семинари, па и сам број слушалаца, нису довољно осетљиви према посебним питањима узрасних категорија такмичарки. Недостају технички семинари интерпретативног карактера вежбачица, трансфера моторичких способности у рутину и такмичарски ефикасну вештину....Требало би омогућити да сваке године, дозвољен број тренера из Србије, узме учешће на ФИГ тренерским академијама и семинарима. У нашој средини осећа се недостатак тренерске организације, која никада није ни постојала. Требало би је оформити унутар СО РГ ГСС, са задацима афирмације занимања тренера РГ у 21. веку. Ритмичка гимнастика као да није препознала бит свог развоја, као ни окружење које води до успеха. У том смислу, нема довољне сарадње са академским институцијама, на којима постоје наставници, који се у педагошком и научном смислу баве истраживањима у РГ и високим образовањем за занимања у спорту и физичком васпитању (Београд, Ниш, Лепосавић, Нови Сад). Приметно је да се и мањи број девојака опредељује за стручно усмеравање ка РГ (основне струковне и основне академске студије), највероватније због статуса овог спорта у нашем друштву и егзистенцијалне неизвесности коју носи са собом занимање у спорту. Већи број девојака се, након дугогодишње спортске каријере, опредељује за тренерски позив са најнижим нивоом оспособљавања за оперативног

тренера. Такође, на основу комплексности РГ као спортске гране и досадашњег искуства, осећа се потреба за специјалистичким усмеравањем у образовању тренера РГ, кроз које би се образовали тренери-специјалисти за индивидуалне саставе - групне саставе, односно за рад са девојчицама предшколског и млађег школског узраста, односно за физичку припрему, кореографску и балетску припрему. Претпоставке изградње врхунског резултата у Србији најчешће су одговорност главног тренера, што је изузетно напоран и стресан посао и немогућа мисија у контексту остваривања међународно признатих резултата на дуге стазе. На основу свега реченог, може се закључити да академске студијске програме спорта треба усмерити ка образовању младих стручњака да, кроз своју професију, занимања, иновације и нове послове, одрживо афирмишу личне и друштвене вредности спорта (Радојевић и сар., 2019).

Међународна конкурентност резултата

Србија у наступима индивидуалних такмичарки на међународној сцени има континуитет наступа са минимум 1 вежбачицом (неповољна ситуација), или максимум 3 вежбачице које чине екипу (повољна ситуација). Наше такмичарке се, с обзиром на квалитет, резултате и бодовни скор, као израз вредности српских такмичарки на међународној сцени, тренутно налазе у мање квалитетним групама на светским и европским првенствима. Ова чињеница о учешћу на светским и континенталним такмичењима се може именовати као обезбеђено учешће по принципу универзалности - доступности такмичења свим чланицама ФИГ. Како год, важно је одржавати континуитет наступа такмичарски из Србије на европским и светским првенствима, али је и потребно дугорочно мислити на напредовање у пласману наших такмичарки на поменутих такмичењима и враћање српских гимнастичарки, по пласману, у прву трећину (пласман до 30-40. места). За успешно позиционирање једне националне организације у свету РГ, неопходно је да у дужем временском периоду има наступе на великим међународним такмичењима у индивидуалним, али и групним саставима. Што се тиче групних састава „А” нивоа и наступа на међународној сцени, Србија нема континуитет. Давне 1991. на Светском првенству у Атини Југославија је имала изузетно запажен наступ (13. место од 18) групног састава, који је био састављен од српских гимнастичарки из Београда. Међутим, ту се прича завршава, све до 2012. када се први пут, у државно независној Србији, отпочело са радом и формирањем јуниорског групног састава, који је наступио на Европском првенству у Бечу (18. место од 24 екипе). Само појављивање ритмичарки из Србије на такмичењу у групним саставима, после две деценије и пласман, може се сматрати успехом. Године 2017. Србија је имала још један наступ са јуниорском екипом на Европском првенству у Будимпешти (Мађарска). На Светском првенству у Софији (Бугарска), 2018, Србија се први пут појавила у комплетном саставу, што значи са наступом сениорског групног састава (први пут у историји српске РГ) и наступом јуниорки у индивидуалном такмичењу. У свету РГ, наступи репрезентација у комплетном саставу, на великим међународним такмичењима, доприносе такмичарској афирмацији чланице ФИГ и њеном успешном позиционирању на светској мапи. У том процесу мора постојати континуитет и тренд, који ГСС, с обзиром на неповољне услове за иновативну методiku РГ и оптималан тренажни процес, тешко да може да планира. Сви клубови РГ у Србији негују рад на групним саставима „Ц” и „Б” нивоа. И ту се враћамо на чињеницу из првог дела овог чланка, а која се тиче ефеката приметне комерцијализације овог спорта, која је временом довела до тога да се као опортуно прихвати одсуство руковођења од стране врха ГСС (принцип top-down) и свој развој покушава да реализује по принципу одоздо-нагоре (bottom-up), од партикуларних интереса појединих чланица и

неформалних група ка целини организације. Сходно томе, нису само адекватни материјално-технички услови, као и стручни кадрови фактори за одређење успеха, како се то може чути у јавном дискурсу. То су и питања културе организације и управљања, као и принципи усмеравања комерцијалих клубова да развијају кадрове и програме за тренажни процес и континуирану детекцију-идентификацију-селекцију најквалитетнијих девојчица.

Поред наведеног, ограничавајућим факторима развоја и одрживости РГ, о којима се ретко размишља, припадају: организациона инертност, одсуство лидерства, недостајући иновативни и инвентивни карактер програмских докумената. Ритмичка гимнастика, којом доминирају жене, као да не препознаје интуитивну, суштинску страну овог пола. До успеха у спорту, који је Prime Event на олимпијским играма, не долази се партикуларним деловањем!

Судијска организација

Ритмичка гимнастика је спорт у којем се победа, односно такмичарски резултат остварује савршенством, прецизношћу и тачношћу покрета/кретања, дакле спортско-техничким мајсторством. Да би гимнастичарка била успешна, њена техника телом и реквизитима, усклађена са музиком, мора бити на изузетно високом нивоу. Такмичарски резултат се изражава судијском оценом, а извођење техничких вештина мора бити у складу са Правилником ФИГ. Судије морају добро да познају правила, што представља објективну компоненту суђења. Али, постоји и субјективна компонента, јер су судије жива бића, која у кратком временском интервалу, колико трају састави, морају да испоље добру перцепцију и концентрацију и што објективније примене правила и процене такмичарских састава. Судије, у спорту квалитативног оцењивања, каква је РГ, имају велики значај за мериторно вредновање напретка и компарацију такмичарских састава са планираним исходима. Улога судија је од приоритетног значаја, како за сам квалитет националног и међународног програма, тако и у делу испуњавања очекивања одрживог развоја. Стога је, у читавом систему, њихова одговорност и већа.

Понекад је обичним гледаоцима тешко да разумеју начин суђења и оцењивања у РГ, због наизглед компликованог Правилника. Међутим, када се он ближе анализира, примећује се, да се ова гимнастичка дисциплина ослања на јасне и једноставне принципе и правила, која су састављена са циљем унапређења креативности гимнастичарки и очувања објективности суђења.

У 2020. у Србији је регистровано 63 лиценциране суткиње РГ (7 са FIG „Brevet” звањем, док су остале, националне суткиње, 1. и 2. нивоа). И у овом делу функционисања постоје проблеми: судијска организација не постоји од 2012, а самим тим не постоје ни критеријуми за избор суткиња за међународна и значајна национална такмичења; не постоји анализа суђења након одржаних такмичења националног нивоа, на основу којих би судије, према утврђеним правилима могле да напредују; мора се водити рачуна и о суткињама са највишим међународним звањем, које би морале да имају током године одређен број међународних суђења, како би могле да потврде своју лиценцу или напредују.

Контекст партикуларности програмске организованости

Ритмичка гимнастика је спорт ране специјализације. Девојчице започињу са тренирањем већ од 5-6. године и тренажни процес, у дугорочном планирању, може трајати и 10-15 година (Карпенко, 2003). Као таква, РГ захтева систематизован и специфичан тренажни процес према изградњи такмичарског резултата у млађој узрасној категорији девојчица. Стога је велика одговорност на тренерима, стручњацима и родитељима, који управљају системом спровођења

тренажног процеса, у смислу правилног физичког, социјалног, психичког и академског развоја. Према Правилнику ФИГ, вежбачице у РГ већ са 16 година улазе у сениорску категорију и у адолесцентском узрасту остварују врхунске спортске резултате, који се у већини спортова постижу тек у зрелијем узрасном добу. У последњој етапи у дугорочној припреми ритмичарки, која се у теорији зове „фаза спортске дуговечности” (Карпенко, 2003), предвиђено је да се гимнастичарке, након дугогодишњег тренирања, усмеравају на бављење РГ кроз друге облике активности (тренер, судија, кореограф, новинар, службено лице у савезу, клубу, итд). Стручни одбор РГ ГСС, између осталог, требало би да се бави и планом развоја каријере девојака, које би желеле, након дугогодишњег бављења РГ, да се укључе у рад тела и клубова ритмичке гимнастике. Планирање развоја, по принципима дугогодишњег бављења, могло би се посматрати у контексту одрживог развоја РГ, с обзиром да учешће бивших такмичарки чини додатну вредност и постулат је развоја спортске организације.

У српској РГ, у репрезентацији Србије су наступале и такмичарке „уезене” из других спортских система, које су такмичиле (2014/15; 2019/20) на великим међународним такмичењима. То су девојке са српским држављанством, које из породичних разлога живе и тренирају у Русији и самим тим су у предности у односу на „домаће” гимнастичарке. Показало се да је то имало „инстант” позитиван ефекат на побољшање резултата српских ритмичарки на међународној сцени, али истовремено није остварен општи напредак РГ у Србији.

Величина организације као оквир за нови спортски и пословни контекст

У Београду је 2009. године одржана Универзијада, са учешћем једне српске такмичарке у ритмичкој гимнастички (Снежана Паунић), што је заиста било афирмативно за овај спорт. Као домаћин, националној организацији су дониране опрема и реквизити (теписи, носачи и шипке за балет, музичке линије), који су подељени клубовима и свакако су, бар мало, допринели побољшању тренажних и такмичарских услова. Током 2009/10. у Србији је било регистровано 16 клубова са 114 такмичарки, и то: 41 у индивидуалном „А”, и 79 у „Б” програму. У групном „Б” програму такмичило се 53 екипе из 12 клубова и у групном „Ц” програму 54 екипе из 16 клубова са укупно 762 девојчице. „Ц” ниво је ниво учесничке РГ, која чини базу сваког клуба. Стога је разумљив и тако велики број девојчица које су наступале на такмичењима. Значајно би било да сви клубови, у континуитету имају масовну базу, јер је она неопходна за препознавање и развој врхунских вежбачица. Чињеница је да је српска РГ у протеклих десет година (2010-2020) напредовала у погледу омасовљења овог спорта не само у Београду, већ и у другим градовима широм Србије, како по питању броја девојчица које се баве РГ, тако и по питању тренера и судија.

Из Извештаја СО РГ ГСС за 2019. може се видети да у Србији егзистира 31 клуб, од којих је 28 активно учествовало у систему такмичења. Регистровано је укупно 336 ритмичарки, од којих 189 за индивидуални „А” и „Б” програм. Од регистрованих, на првенствима Србије у „А” програму је узело учешће 27 такмичарки, а у „Б” програму 109 такмичарки. У групним саставима „Б” програма учествовала су 23 клуба са 88 екипа и преко 400 вежбачица, а у „Ц” програму 22 клуба са 147 вежбачица. Примећује се да је већи број девојчица које се такмиче у групним саставима „Б” и „Ц” нивоа што је и разумљиво, јер су на том нивоу, и у техничком и у моторичком смислу, нижи критеријуми успешности, него на „А” нивоу. Евидентно је и афирмативно да је, за једну деценију, дошло до повећања броја градова у Србији у којима постоје клубови РГ (са 8 на 14), као и укупног броја регистрованих такмичарки. Београд је и даље центар најквалитетније РГ са највећим бројем клубова (8), за њим следе Нови Сад (5) и Ниш (3), Пирот (2), док остали градови имају по 1 клуб

(Ужице, Свилајнац, Трстеник, Крушевац, Младеновац, Параћин, Крагујевац, Панчево, Сремска Митровица и Суботица).

ОКВИР ОДРЖИВОСТИ РИТМИЧКЕ ГИМНАСТИКЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Стање ритмичке гимнастике у Републици Србији захтева наставак даље суштинске, каузалне, функционалне анализе... постојећег учесничког, тренажног, такмичарског, организационог и руководећег статуса и праксе, а са циљем Новог контекста одрживог развоја коме, поред горе наведеног припада и:

- I. Деловање по дубини потенцијалне корисничке базе, и то кроз афирмацију квалитета програмских садржаја ритмичке гимнастике и плеса у образовном систему и са циљем овладавања програмима физичке писмености. Поменути садржаји би се обавезно користили у настави физичког васпитања, са децом оба пола од 1-8. разреда, са посебним нагласком на млађем школском узрасту, од 1-4. разреда. Иако се деца у Србији, веома рано, већ са 7-8 година, укључују у организовано бављење спортом, беневит би био да се кроз редовне часове физичког и здравственог васпитања, деца сусретну са разноврсним ритмичким структурама кретања телом и реквизитима, који се изводе уз музику. На тај начин би се афирмисала бит ритмичких кретања у физичкој писмености ученика, док би се у следећем кораку, природним путем, кроз школу, један број девојчица заинтересованих за даље учешће усмеравао ка клубовима. Организациони континуум претпоставка развоја РГ на чијем почетку су координационе вежбовне активности, као постулат физичке писмености и основа интеграције са националним и културним садржајима.
- II. Рад у националној спортској организацији кроз профилисање ефикасности њених организационих, управљачких и стручних структура. Планска документа и стратегија територијалне заступљености свих форми гимнастике, са садржајима ритмичке, захтевало би специјализацију занимања за питања школске ритмичке гимнастике. Овим изазовима највише би одговарали наставници физичког и здравственог васпитања као лидери организовања, у неким случајевима и као тренери у гимнастичким клубовима. Јасни критеријуми и методе рада, са јасним критеријумима постигнућа, као и моделом интринзичне мотивације, биле би претпоставке у надлежности Гимнастичког савеза Србије, али и предмета Ритмичка гимнастика на академским институцијама. Дакле, нови и савремени студијски програми и корпоративно образовање (повезаност академског са струком и занимањем) су претпоставка одрживости за реализовање квалитетних програма ритмичке гимнастике.
- III. Формирање националног гимнастичког центра за тренинг, разраду методике тренинга, обучавање тренера, међународну сарадњу, контролна такмичења... Чињеница је да, без специјализованих простора за ритмичку гимнастику, са већим бројем фиксираних тепиха са подијумом, балетских држача и огледала, који би 24 сата, седам дана у недељи били намењени клубовима и репрезентативним селекцијама, нема напретка у методици тренинга, самим тиме ни на међународној сцени.
- IV. Успостављање рада тренерске и судијске организације унутар Стручног одбора ритмичке гимнастике Гимнастичког савеза Србије, као и формирање Одбора по угледу на ФИГ, који

- би, заједно са комисијама и телима, радили на изради националних планова и програма за све нивое ритмичке гимнастике, од учесничког, образовног, такмичарског до врхунског.
- V. ДETERМИНАЦИЈА научног система, који подржава развој ритмичке гимнастике, је претпоставка делегирања одговорности у, и из простора спортских наука. Ово је корак којим се избегава партикуларни поглед на везу између науке и неког спорта и који се налази унутар размишљања, како истраживача, тако и тренера. Као опоруна се намеће сарадња Стручног одбора ритмичке гимнастике Гимнастичког савеза Србије са академским институцијама из области спорта и физичког васпитања, али и са оним из простора уметничких професија и високо специјализованих занимања. Акредитација научних институција је висок изазов, због чега би оне морале да детерминишу јасне критеријуме развојног и врхунског спортског резултата, као и чиниоце ефикасног спортског организовања и друштвених вредности које се обезбеђују кроз спорт. Другим речима, Теорији ритмичке гимнастике, као кровној истраживачкој философији, не могу одговарати недовољно диференцирана теорија (наука), методе истраживања и истраживачки тимови.
- VI. Контекст људских и материјалних ресурса је изузетно важна ставка националне организованости и ефикасности у креирању популарности ритмичке гимнастике, постављању циљева, остваривању планова и резултата на међународном нивоу. Медији, како писани тако и дигитални, као и све друге форме јавног оглашавања, пропаганде и промоције, засноване на био-психо-социјалним ефектима ритмичке гимнастике на девојчице, девојке и жене, морају се наћи у агенди деловања националне организације.
- VII. Разрада плана и програма мобилности и међународне сарадње свих занимања и професија, укључених у план одрживог развоја ритмичке гимнастике у Републици Србији.

ЛИТЕРАТУРА

1. Agopyan, A., & Örs, B. S (2019). An analysis of variations in body movement difficulty of 2016 Olympic Games rhythmic gymnast candidates. *International Journal of Performance analysis in Sport*, 19, 3, 417 -434.
2. Анђелић, М. (2020). *Садржаји ритмичке гимнастике у програмима физичког васпитања балканских земаља* (Мастер рад). Универзитет у Београду, Факултет спорта и физичког васпитања.
3. Batista, A., Garganta, R., & Ávila-Carvalho, L. (2019). Body difficulties in rhythmic gymnastics routines. *Science of Gymnastics Journal*, 11(1).
4. di Cagno, A., Battaglia, C., Fiorilli, G., Piazza, M., Giombini, A., Fagnani, F., ... & Pigozzi, F. (2014). Motor learning as young gymnast's talent indicator. *Journal of sports science & medicine*, 13(4), 767.
5. Добријевић, С., Московљевић, Л., и Тијана Пуреновић Ивановић (2019). Структура тежина реквизитима у саставима елитних такмичарки у ритмичкој гимнастици. У: Ж. Рајковић, Д. Митровић, В. Милошевић и В. Милетић (ур.), *Зборник сажетака Међународне научне конференције „Ефекти примене физичке активности на антрополошки статус деце, омладине и одраслих“*, (стр.58-59), Београд, Факултет спорта и физичког васпитања.
6. Dobrijević, S., Moskovljević, L. i Milanović, I. (2015). Значај укључивања девојчица младег школског узраста у рекреативни програм ритмичке гимнастике. У: Г. Касум и М. Мудрић (ур.), *Зборник радова са Међународне научне конференције „Ефекти примене физичке активности на антрополошки статус деце, омладине и одраслих“* (стр.418-423). Београд: Факултет спорта и физичког васпитања.
7. Donti, O., Bogdanis, G. C., Kritikou, M., Donti, A., & Theodorakou, K. (2016). The relative contribution of physical fitness to the technical execution score in youth rhythmic gymnastics. *Journal of Human Kinetics*, 51(1), 143-152.
8. Douda, H., Avloniti, A., Kasabalis, A., & Tokmakidis, S. P. (2007). Adaptations on physical performance characteristics after a 6-month specific training in rhythmic gymnasts. *Medical problems of performing artists*, 22(1), 10.
9. Jastrjemskaia, N., & Titov, Y. (1991). *Rhythmic gymnastics*. Human Kinetics 1.
10. Јевтић, Б., Радојевић, Ј., Јухас, И., и Ропрет, Р. (2011). *Дечији спорт од праксе до академске области*. Универзитет у Београду, Факултет спорта и физичког васпитања.

11. Карпенко, Л. А. (2003). *Художественная гимнастика*. Москва: Всероссийская федерация художественной гимнастики, Санкт-Петербургская Государственная Академия физической культуры имени П.Ф. Лесгафта.
12. Копривица, Ч. (2018). *Номо Махimus. Елементи философије спорта*. Београд: Укронија.
13. Котуровић, Б. (1990). Милица Шепа и њен приступ у примени естетске – ритмичке гимнастике у физичком васпитању. *Годишњак*, 1, 16-19.
14. Leandro, C., Avila-Carvalho, L., Palmeiro E. S., & Arce, M. B. (2017). Individual exercises in rhythmic gymnastics: Variety and diversity. *Apunts. Educacio Fisica iEsports*, 128, 92-107.
15. Мандарић, С. и Московљевић, Ј. (2019). Вежбе и студије Маре Магазиновић у програмским садржајима плесова и ритмичке гимнастике 21. века. У В. Обрадовић Љубинковић (ур.), *Зборник радова са Интердисциплинарног скупа Удружења балетских уметника Србије*, 71 – 82.
16. Мијатов, Н. (2019). Спорт у служби социјализма: Југословенско искуство 1945–1953. Необјављена докторска дисертација. Универзитет у Београду, Филозофски факултет.
17. Јухас, И. (2018) Уредник: *Факултет спорта и физичког васпитања 80 година (1938 – 2018)*. Београд. Факултет спорта и физичког васпитања.
18. Moskovljević, L., Radisavljević, L., & Dabović, M. (2009). Relation between motor abilities and a performing of fundamental elements in rhythmic gymnastics. In: Stojiljković, S. & Dopsaj, M. (eds.). *Proceedings, FISU Conference 25 th Universiade „The role of University sports in education and society – a platform for change”*. Faculty of sport and physical education, Belgrade, 196-204.
19. Moskovljević, L. (2013). *Faktori uspešnosti usvajanja programskih sadržaja ritmičke gimnastike kod osoba različitog pola* (Необјављена докторска дисертација). Београду. Факултет спорта и физичког васпитања.
20. Moskovljević, L. i Dobrijević, S. (2018). *Teorija i metodika ritmičke gimnastike*. Београд, Факултет спорта и физичког васпитања.
21. Palmer, H. C. (2003). *Teaching rhythmic gymnastics: a developmentally appropriate approach*. Human Kinetics.
22. Радојевић, Ј., Грбовић, М. и Јевтић, Б. (2019). Академски студијски програми и школовање за професију спорт, занимање спортски тренер. *Физичка култура*, 73, 1, 89 -105.
23. Sierra-Palmeiro, E., Bobo-Arce, M., Pérez-Ferreirós, A., & Fernández-Villarino, M. A. (2019). Longitudinal study of individual exercises in elite rhythmic gymnastics. *Frontiers in psychology*, 10, 1496.
24. Trifunov, T., & Dobrijević, S. (2013). The structure of difficulties in the routines of the best world and serbian rhythmic gymnasts. *Fizička kultura*, 67(2), 120-129.
25. Fédération Internationale de Gymnastique – FIG (2017). *Code of points 2017-2020, Rhythmic gymnastics*. Available at <http://www.fig-gymnastics.com/site/rules/disciplines/rg>
26. Šantić, J. (2000). *Maga Magazinović – Luk vekova, u Magazinović, Maga. Moj život*. Београд: Clío.
27. Wang M, Lu M, Sun X (2013) Structural characteristics of the rhythmic gymnastic difficulty system examined from the perspective of the new rules. *Journal of Physical Education/Tiyu Xuekan* (20) 5: 117.
28. Zachopoulou, E., Tsapakidou, A., & Derri, V. (2004). The effects of a developmentally appropriate music and movement program on motor performance. *Early Childhood Research Quarterly*, 19(4), 631-642.

Документа и Интернет странице

29. Гимнастички савез Србије (2010). Извештај Стручног одбора ритмичке гимнастике за 2009/10. годину. Београд
30. Гимнастички савез Србије. (2020). Извештај Стручног одбора ритмичке гимнастике за 2019. годину. Београд
31. Службени гласник Републике Србије (1991). *Правилник о наставном плану и програму основног образовања и васпитања*. Просветни гласник, 2, Београд.
32. Службени гласник Републике Србије (2004). *Програм физичког васпитања за основне школе*. Просветни гласник, 10, Београд.
33. Службени гласник Републике Србије (2017). *Програм физичког и здравственог васпитања за пети разред основне школе*. Просветни гласник, 6, Београд.
34. Службени гласник Републике Србије (2017). *Национална категоризација спортских грана*. Београд.
35. Међународни олимпијски комитет: www.ioc.com
36. Међународна гимнастичка федерација: www.fig-gymnastics.com
37. www.razvionica.gov.rs

Примљен: 15.08. 2020.

Прихваћен: 25.09. 2020.

Online објављен: 01.12. 2021.